

ALI SO ZARADI GLOBALNEGA SEGREVANJA PTICE DANEŠ MANJŠE KOT NEKOČ?

// Anja Remškar



Rumenemu medosesu (*Lichenostomus flavescens*), eni izmed preučevanih avstralskih vrst, je telesna velikost v določenem času očitno upadla, kar nakazuje na posledice globalnega segrevanja.
foto: Jon Irvine

Povprečna temperatura Zemljinega ozračja in oceanov zaradi človeških vplivov narašča. Posledice so vedno bolj opazne; večja se število naravnih katastrof, dogajajo se spremembe v količini padavin, viša se morska gladina, širijo puščave, talijo ledeniki itd. Ob tem se poraja vprašanje, kakšen vpliv bo imelo globalno segrevanje na živa bitja. Zaradi globalnega segrevanja znanstveniki med drugim predvidevajo spremembe v velikosti živalskih teles, saj je pri toplokrvnih živalih močno vezana na ohranjanje stalne telesne temperature (termoregulacijo). Manjše živali imajo glede na svojo velikost večjo površino telesa za oddajanje toplote, zato so osebkii toplih podnebij praviloma manjši kot njihovi sorodniki, ki živijo v hladnem podnebj. Zaradi segrevanja ozračja bi se telesa toplokrvnih živali lahko manjšala iz generacije v generacijo. Avstralski znanstveniki so se zato lotili raziskave, s katero so želeli preveriti, ali pri ptičih pevcih (Paserriformes) zaradi omenjenega vzroka obstaja trend postopnega zmanjševanja teles.

KAKO SO TO LAHKO UGOTOVILI

Da bi preverili, ali se ta pojav pri pticah že uresničuje, so premerili 24 vrst pevcev iz muzejskih zbirk na območju Avstralije in Tasmanije. V raziskavo so

bili za vsako vrsto vključeni osebki različnih populacij. Populacije so se razlikovale glede na klimo (zmerna, topla), nadmorsko višino, geografsko območje, oddaljenost od morja ter čas vzorčenja. Za oceno velikosti so merili peruti, ker je njihova dolžina pri pevcih sorazmerna z velikostjo telesa. Skupno so pregledali več kot 2.000 primerkov in jih primerjali med seboj.

SPOZNANJA O VPLIVU GLOBALNEGA SEGREVANJA

Velikost se je v zadnjih 50 letih spremenila pri več kot polovici vrst ptic od 24 preučevanih. Pri devetih vrstah je telesna velikost bolj ali manj zmereno upadala, pri petih naraščala, pri dveh nihala, pri osmih pa ni bilo sprememb. Pri vrstah, pri katerih je prišlo do velikostnih sprememb, je bilo torej bolj pogosto, da so se telesa zmanjševala kot pa povečevala, vendar rezultati kažejo, da trenda zmanjševanja teles ne moremo posploševati. Vrste in populacije se različno odzivajo na spremembe v okolju. Spreminjanje velikosti teles je odvisno od širokega spektra klimatskih razmer, tudi od značilnosti posameznih let in lokalnih območij. Poleg naraščanja temperature na velikost vplivajo tudi temperaturni ekstremi, količina padavin in dostopnost virov. Nekatere vrste so bile zelo mobilne,



zato njihova telesa morda niti niso odsevala razmer kraja vzorčenja.

Pod vplivom globalnih sprememb se spreminjajo razporeditve vrst ter naravni cikli rastlin in živali, prav tako njihova podoba. Sposobnost prilagajanja je ključna lastnost, ki življenju omogoča nadaljnji obstoj ob stalno spreminjajočih se okoljskih dejavnikih. Vse danes živeče vrste bodo vsekakor izpostavljene naravni selekciji in preživele bodo le tiste, ki se bodo spremembam prilagodile. Zmanjševanje teles avstralskih ptičev pevcev kot odgovor na višanje temperatur je najverjetnejši scenarij, nikakor pa trenda ne moremo posploševati na vse vrste ptic, saj je prilagajanje okolju kompleksen pojav, ki ni vezan zgolj na en okoljski dejavnik.

VIRI:

GARDNER, J.L., PETERS, A. (2014): Temporal patterns of avian body size reflect linear size responses to broad scale environmental change over the last 50 years. - *Journal of Avian Biology* 45: 529-535.



IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE



foto: Ciril Milnar Cic

Južna postovka

// Al Vrezec in Urška Kačar

Še v 50-ih letih 20. stoletja je bila južna postovka (*Falco naumanni*) v Sloveniji številčna gnezdilka, ki je v kolonijah gneznila po cerkvenih zvonikih, skednjih in drugih stavbah. Prekomerna uporaba sredstev za zatiranje žuželk, ki sicer sestavljajo njen večinski delež prehrane, je v drugi polovici 20. stoletja močno zdesetkala gnezdeče populacije v Sloveniji in tudi drugod po Evropi. Leta 1990 je pri nas gneznilo okoli 10 parov, leta 1992 le še pet, leta 1993 pa samo še dva, in sicer v vasi Zaklanec pri Horjulu. V tem letu je pri nas zadnjikrat uspešno gneznila. Neizvaljena jajca so ostala zadnji dokaz o gnezditvi južne postovke v Sloveniji. Iz zapuščenega gnezda v Zaklancu pri Horjulu jih je v tem letu shranil ornitolog Dare Šere, ki je spremljal zadnje pare v Sloveniji. Danes so zadnja jajca slovenskih južnih postovk pod inventarno številko 3926 shranjena v ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Vrsta se je v horjulsko gnezdišče vrnila še leta 1994, a gnezdenja takrat ni več uspešno končala. Od takrat je vsakih nekaj let kakšna južna postovka pri nas opažena le še kot redka gostja.

POVABILO NA RAZSTAVO V PRIRODOSLOVNI MUZEJ SLOVENIJE

Dragoceni primerki jajc poslednjih slovenskih južnih postovk so trenutno kot priča te nekdaj pri nas pogoste vrste na ogled na razstavi »Živa narava Ljubljanskega barja: nestalnost na robu urbanega« v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. V nekaj tisočletjih, ki ločijo mostiščarsko jezero od današnjega časa, se je živa narava Ljubljanskega barja zelo spremenila. Ostanki preteklega in izginulega življenja so ohranjeni v jezerskih usedlinah, v razmeroma maloštevilnih zapisih in v zbirkah Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Razstava bo na ogled do 15. maja 2016 v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.